

СТАНОВИЩЕ

във връзка с конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.1. Филология, научна специалност Общо и сравнително езикознание (българска етимология), обявен в ДВ, бр. 43/07.06.2016 г.

Единствен кандидат в обявения от ИБЕ „Проф. Любомир Андрейчин“ конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ е Христина Пелова Дейкова. Кандидатката е завършила специалност „Славянска филология“ (бохемистичен профил) в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1989 г. През 2006 придобива образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност 05.04.11 Общо и сравнително езикознание. От 1993 г. работи в Института за български език, първоначално като проучвател, а от 2006 г. – като главен асистент в Секцията за българска етимология, която в момента ръководи. Научната ѝ дейност е свързана с провеждане на етимологични изследвания и участие в един от основните лексикографски проекти на Института – *Български етимологичен речник*. От 2012 г. Хр. Дейкова е ръководител на този проект, който е с национална значимост. Има участие и в 3 други научни проекта, които са разработвани от международни колективи, един от които е под нейно ръководство. След заемане на академичната длъжност „главен асистент“ е участвала в 19 научни конференции, от които 11 в чужбина. Кандидатката има богат преподавателски опит. Водила е лекции и семинарни упражнения в Софийския университет и в Югозападния университет „Неофит Рилски“.

За участие в конкурса Хр. Дейкова представя 52 публикации, сред които: монографичен хабилитационен труд на руски език, авторски части от *Български етимологичен речник*, участие в три колективни монографии и атласи, 1 студия в съавторство, 38 статии на български, руски, чешки, английски и немски език (от които 1 в съавторство).

Научните приноси на кандидатката в представените трудове са свързани преди всичко с българската и славянската етимология, както и със сравнителното изучаване на славянските езици.

В монографията „Етимология и лингвистическа контактология (румънските глаголни заимствования в одном болгарском говоре)“, както и в други тематично свързани с нея публикации (№ 42, 45, 50, 51, 59 в списъка с трудове), обект на анализ са група глаголни заемки от румънски език в говора на Ново село, Видинско. Проведен е комплексен

етимологичен анализ, като се установява единен модел за морфологично адаптиране на тези заемки със суфикс *-шь-*, съответстващ на общобългарския суфикс *-са-* от гръцка аористна основа. Наличието на паралелни процеси на заемане от други балкански езици (турски и гръцки) дава основание на авторката да представи хипотезата, че разглежданият кръг глаголни заемки от румънски навлизат по сходен начин – чрез аористните основи на съответните румънски глаголи. При това се обосновава тезата, че в резултат на българско-румънска граматична интерференция тези глаголни заемки в говора на Ново село функционират като двувидови, за разлика от положението в други български говори. По този начин авторката опонира на становището на М. Сл. Младенов, според когото тези глаголи са видово дефективни и функционират само в несвършен вид. Прилагането на системен подход при етимологизуването на анализирания кръг диалектна глаголна лексика и съчетаването на етимологичния анализ с методи от съвременните теории за езиковите контакти дава възможност на авторката да направи достоверни изводи, убедително да обоснове своите тези и да покаже на практика резултатността на изследванията, съчетаващи методите на етимологията и езиковата контактология. Важно е, че резултатите от проведените анализ са основа за ревизиране на някои от етимологичните решения в издадените досега томове от „Българския етимологичен речник“ (БЕР) по отношение на интерпретацията на румънските глаголни заемки в българските диалекти и на свързаните с тях лексикални единици.

В авторските части на кандидатката от т. 6, 7 и 8 на БЕР, както и в цяла поредица научни статии, публикувани от нея в различни наши и чужди издания (№ 21, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 43, 45, 46, 51, 55, 56, 57, 58, 60, 63, 66 и др.), се представят решения за етимологичен анализ на множество думи както от славянския, така и от балканския слой лексика в българския език, сред които редки диалектни български думи, по-разпространени или редки диалектни думи с гръцки, турски, румънски, албански произход и др. Трябва да се отбележат приносите на Хр. Дейкова в областта на диалектната етимология, свързани с етимологизуването на балкански заемки в българските диалекти и разглеждането на конкретни фонетични, словообразователни, семантични и други проблеми на етимологичния анализ. Авторката се опира върху съвременните постижения на етимологическата наука, като демонстрира задълбочени познания и ерудираност, както и способност за критично осмисляне на предлаганите

досега решения в наши и чужди етимологични изследвания и лексикографски трудове. Значителна част от анализираната в публикациите лексика се етимологизува за първи път. Наред с това много от посочените научни разработки на Хр. Дейкова съдържат адекватни предложения за допълване, преразглеждане или уточняване на съществуващи етимологични интерпретации. Така авторката прави ценни приноси към теорията и практиката на етимологичните изследвания, както и към лексикографската практика при разработването на БЕР.

Приноси за славянската етимология са публикациите № 30, 35, 47, 49, 58, 61, 62, 64 и др., в които се разглеждат важни и (в някои случаи) сравнително слабо разработени досега проблеми като славяно-балканската езикова интерференция (лексикална славяно-балканска омонимия и семантично калкиране в български), вътрешнославянските лексикални влияния, реконструирането на праславянската орнитологична система с нейната диалектна диференциация и др. Отделено е значително място (№ 36, 37, 40, 44, 48, 52, 53, 54) и на етимологичния анализ на общоупотребими и по-редки диалектни орнитоними в чешки (в някои случаи в съпоставка с български), чийто произход не е бил разглеждан досега или чието етимологизуване авторката намира за неудовлетворително. Тези публикации надграждат (без да повтарят) резултатите, постигнати в дисертационния труд на Хр. Дейкова, и са принос към чешката етимология.

Принос към сравнителното славянско езикознание е студията под № 28 (в съавторство), в която са показани възможностите на историко-типологичния метод при изследване на славянския лексикален фонд. Анализират се думите с начално х-/ch- в българския и полския език, като се установяват междуезиковите сходства и различия при унаследяването на праславянска лексика и при възникването на по-късни образувания в този сегмент от лексиката в двата езика.

Участието на Хр. Дейкова в разработването на значимия международен проект „Общославянски лингвистичен атлас“ (№ 25, 26, 27) е особено важно и показва, че тя е ценен не само у нас експерт в областта на етимологията, диалектологията и славянското езикознание.

В заключение може да се обобщи, че Хр. Дейкова е вече изграден изследовател от по-новото поколение български етимолози, със солиден опит и безспорни постижения в областта на теорията и практиката на етимологичните изследвания. В научните си разработки и в

лексикографската си дейност тя показва задълбоченост, умение да представя и обосновава по адекватен и убедителен начин научните си хипотези, както и добро познаване на съвременните методологии на анализ, които успешно прилага на практика. Важно е, че в работите ѝ се подхожда критично към съществуващи в научната литература интерпретации и без колебания се предлагат собствени решения на разглежданите научни проблеми. Трябва освен това да се подчертае, че именно Хр. Дейкова със своята всеотдайната научноизследователска работа, с организационните си качества, с умението си да мотивира по-младите попълнения в ръководения от нея научен колектив и да им предава знанията и опита си има най-голяма заслуга за успешното продължаване на работата върху поредните томове на БЕР въпреки съществуващите в настоящия момент обективни трудности.

Въз основа на казаното дотук изразявам убеждението си, че кандидатурата на гл. ас. д-р Хр. Дейкова напълно задоволява изискванията по обявения от Института за български език конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.1. Филология, научна специалност Общо и сравнително езикознание (българска етимология).

15.09.2016

Автор на становището:

проф. д-р Диана Благоева